

Parshanut and Polemics X

Marty Lockshin, Torah in Motion 5781

Don Isaac Abarbanel (1437-1508)

ואמנם הנוצרים לקחו מדברי
מאטיאו שלוחם שמאמר: יתן ה לכם
אות, הנה העלמה הרה ויולדת בן,
וקראת שמו עמנואל, נאמר על מרים
שנתעבר בבתולי ושהוליד ישו"ע
אלהיהם, ושעל כן נקרא עמנו אל.
וכבר התחייבו אליהם בטולים שבעה

The Christians, however, say, on the basis of their apostle Matthew, that the verses (Isaiah 7:14) "God will give a sign . . . The *almah* is with child and about to give birth to a son; let her name him Immanuel," was written about Mary who conceived as a virgin and gave birth to their god, Jesus, and that is why he was called Immanuel. There are seven arguments against this interpretation.

Don Isaac Abarbanel (1437-1508)

(מל"א א) ואולי מפני זה כתב
גרונים"ו חכם מחכמי
הנוצרים . . .

Perhaps this is why Jerome, one of
the Christian scholars, wrote....

(שמ"א כח) . . . וזהו דעת רב
סעדיה ורבנו האי ז"ל ואליו נטו
קצת מחכמי הנוצרים

. . . this is the opinion of Rav Sadya
(Gaon) and Rav Hai (Gaon) and
some of the Christian scholars
were also attracted to it.

Don Isaac Abarbanel (1437-1508)

והנה בדרוש הזה , למה חרה אף ה
ובעיני שמואל רע על אשר שאלו
ישראל מלך בהיותו מצוה ממצות
התורה , מצאתי בו לחז"ל ולחכמי
הנוצרים חדשים גם ישנים חמשה
דעות

Concerning this issue—why was God angry and Samuel perturbed when the people asked for a king, considering that appointing a king is one of the *mitzvot* of the Torah—I found five different approaches in *haza"l* and in the recent and older Christian commentators....

Don Isaac Abarbanel (1437-1508)

ומפרשי הנוצרים כתבו שנקרא
בבל מדבר ים (ישעיה כא א), לפי
שהיה נהר פרת עובר בתוכה
שהוא נהר גדול כים ונכון הוא

The Christian commentators say
that Babylonia is called **מדבר ים**
since the Euphrates, a river as big
as the sea, flows through it. This
is correct.

Don Isaac Abarbanel (1437-1508)

ולחנה נתן מנה אחת אפים (שמ"א א
ה) . ופרשו המפרשים אפים מנה
אחת נכבדת . . . וכפי יונתן יהיה
פירושו . . . ושניהם מדברי חכמינו
זכרונם לברכה . . . ורבי לוי בן גרשם
פירש . . . והנוצרים העתיקו אפים
טרישטי"ש בלעז, ופירשו שהיה נותן
אלקנה מנה אחת לבד לחנה, והיה
לו חרון אף על זה . . . וכן הביאו רבי
דוד קמחי בשם אביו גם כן והוא
פירוש יפה מאד .

Vulgate: Annae autem dedit partem
unam tristis.

"He gave Hannah one portion
אפים." The commentators
explained "one substantial
portion" . . . According to Yonatan it
means . . . Both of these are based
on *hazal*. Gersonides explained...
The Christians translated *tristis* in
Latin, meaning that because Elkanah
gave Hannah only one portion, he
found this upsetting . . . Rabbi David
Kimhi also offered this explanation in
his father's name. This is a very fine
interpretation.

Don Isaac Abarbanel (1437-1508)

(מל"א ח) . . . ואמנם חכמי
הנוצרים נמשכו בזה אחרי דעת
האחרונים מחכמי עמינו . . .
ובאמת רואה אני דבריהם בזה
יותר מתיישבים מכל דברי שאר
החכמים אשר זכרתי מבני עמנו

[After listing many different explanations} . . . The Christian scholars follow the opinion of the more recent scholars of our people . . . I really prefer their approach on this issue to all the explanations that I mentioned before offered by members of our people.

Rabbi Yosef ibn Aqnin's (1150-1220) Introduction to his Song of Songs Commentary

וזכר (רב שמואל) הנגיד ז"ל גם כן
בכתאב אלאסתגנא (בספר
הענבר), אשר בו הרבה להביא
מפירושי הנוצרים, כי ו מצליח בן
אלבצק דיין בסיציליאה בשובו
מבגדאד שלח לו (להנגיד) אגרת
בספור חיי רבנו האיי גאון . . .

Furthermore, Rabbi Samuel the Naggid (993-1056) mentioned in his *Sefer ha-Inbar*, in which he quoted extensively from Christian Bible commentaries, that when Rav Matsliah (?) the *dayyan* of Sicilia returned from Baghdad, he sent the Naggid a letter containing the life story of Rav Hai Gaon (939-1038). . . .

Rabbi Yosef ibn Aqnin's (1150-1220) Introduction to his Song of Songs Commentary

ובתוך שאר דברים סיפר כי: "ביום אחד נפל הדבור בבית הישיבה אודות הפסוק שֶׁמֶן רֹאשׁ אֶל יְנִי רֹאשִׁי (תהילים קמ"א ה), ונחלקו בו הנאספים בבית הישיבה ורמז רב האייז"ל לך מצליח שילך אל הקתוליקוס ושאלהו אודות מה שנמצא אתו בפירוש זה הפסוק. ולא הוטב הדבר בעיניו מצליח,

Among other things, he reported: One day a discussion took place in the yeshivah about the meaning of the verse (Ps. 141:5): "Let my head not refuse such choice oil." The assembled in the yeshivah disagreed about its meaning. Rav Hai Gaon suggested to Rav Matsliah that he go to the *catholicos* and ask him what he has (in writings? in translations? orally?) about the meaning of this verse. Rav Matsliah was displeased [by the idea].

Rabbi Yosef ibn Aqnin's (1150-1220) Introduction to his Song of Songs Commentary

וכראות הגאון ז"ל כי קשה הדבר
לו מצליח התרעם עליו, באמרו כי
האבות והצדיקים הקדמונים אשר
היו קדושים מאוד לא נמנעו
מלחקור ע"ד פירוש המלות אצל
בעלי אמונות שונות כאשר הוא
נודע ומקובל אצלינו. והלך ר'
מצליח ז"ל אל הקתוליקוס ושאל
את פיו"

When Rav Hai saw that Rav Matsliah was displeased, Rav Hai chastised him, saying: "Our forefathers and the righteous people of previous generations, very holy people, never hesitated to ask the members of other faiths about the meaning of words [in the Bible] . . . as we well know." So Rav Matsliah went to the *catholicos* and asked him . . .

Rashbam (c. 1080-c. 1165) on *Tzaraat*

אדם כי יהיה בעור בשרו - כל פרשיות
נגעי אדם ונגעי בגדים ונגעי בתים,
ומראותיהן וחשבון הסגרם, ושערות
לבנות ושער שחור וצהוב, אין לנו
אחר פשוטו של מקרא כלום, ולא על
בקיאות דרך ארץ של בני אדם. אלא
המדרש של חכמים וחוקותיהם
וקבלותיהם מפי החכמים הראשונים
הוא העיקר.

When we follow the plain meaning of Scripture or the expertise gained through the ways of the human world, we have nothing [to add] concerning all these sections that describe plagues of humans or of clothing or of houses, the way they look, the way to count their quarantine periods, or the distinctions between white, black and yellow hairs. Rather the truth is found through the exegesis (*midrash*) of the rabbis, their laws and the traditions that they received from the earlier rabbis.

Andrew of St. Victor (d. 1175) on *Tzaraat*

Vestis lanæa sive lineæ, quæ lepram habet: Lepram in vestibus vel domibus vel huiusmodi, de quibus lex agit, in nostris partibus vel nostris temporibus non vidimus . . . Sed quæ macula fit lepræ quæ autem . . . non facile inveniri posset.

“When there is leprosy in a wool or linen garment”: Leprosy in clothes or in houses or such things, concerning which the law speaks, we have not seen in our time or in our place. . . . It is not easy to determine which blemishes are or are not leprous.

זֹאת מְשַׁחַת אֶהָרֹן וּמְשַׁחַת בְּנָיו מֵאִשֵּׁי הַ' בַּיּוֹם
הַקָּרִיב אֹתָם לְכַהֵן לַה' (וַיִּקְרָא זֶה לָהּ)

רשב"ם: זאת משחת אהרן
{משחת} בניו – שכר משחת אהרן
ובניו.

Andrew of St. Victor: Haec est
unctio Aaron: In hebraeo est
“augmentum.”

Rashbam: “The anointing of Aaron
and the anointing of his sons”: I.e.
this is the recompense for the
anointing of Aaron and his sons.

Andrew of St. Victor: [quoting the
Vulgate]: “This is the anointing of
Aaron”: The Hebrew reads
“increase” [and not anointing].

Andrew of St. Victor to Deut 26:5

אַרְמֵי אֲבֹד אָבִי

Syrus: Laban, ut aiunt. [Aramean: Laban, as they say.]

Genesis 18

א וַיֵּרָא אֵלָיו הַבְּאֵלַיִם מִמַּמְרֵה וְהוּא יֹשֵׁב
בְּפֶתַח הָאֵהֶל כְּחֹם הַיּוֹם.

YHVH appeared to him by the terebinths of Mamre; he was sitting at the entrance of the tent as the day grew hot.

ב וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים
נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיֵּרֶץ לְקֹרְאָתָם
מִפֶּתַח הָאֵהֶל וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה.

Looking up, he saw three men standing near him. As soon as he saw them, he ran from the entrance of the tent to greet them and, bowing to the ground,

ג וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם נָא מִצְאָתִי חוֹן
בְּעֵינֶיךָ אֵל נָא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדְּךָ.

he said, “My lords, if it please you, do not go on past your servant.

ד יִקַּח נָא מֵעֵט מַיִם וְרַחְצוּ רַגְלֵיכֶם
וְהִשְׁעֲנוּ תַחַת הָעֵץ.

Let a little water be brought; bathe your feet and recline under the tree.

Genesis 18 (cont.)

יב וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר
אַחֲרַי בְּלִתִּי הֲיִתֵּה לִי עֵדָנָה וְאֵדְנִי
זָקֵן.

Sarah laughed to herself, saying,
“Now that I am withered, am I to
have enjoyment—with my
husband so old?”

יג וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָהָם לְמַה זֶה
צִחְקָהּ שָׂרָה לֵאמֹר הֲאֵף אֲמַנָּם אֵלֶּד
וְאֲנִי זָקֵנָתִי.

Then YHVH said to Abraham,
“Why did Sarah laugh, saying,
‘Shall I in truth bear a child, old as
I am?’

יד הֲיִפְלֵא מִה דָּבָר לְמוֹעֵד אָשׁוּב
אֵלֶיךָ כְּעֵת חַיָּה וְלִשְׂרָה בֵּן.

Is anything too wondrous for
YHVH? I will return to you at the
same season next year, and Sarah
shall have a son.”

Genesis 18-19 (cont.)

כ וַיֹּאמֶר ה' זַעֲקַת סְדֹם וְעִמּוֹרָה כִּי רָבָה
וַחַטָּאתָם כִּי כַבְדָּה מְאֹד.

Then YHVH said, “The outrage of Sodom and Gomorrah is so great, and their sin so grave! . . .

כב וַיֵּצְאוּ מִן הַיָּד וַיֵּלְכוּ סְדֹמָה
וַאֲבִרָהֶם עֹדְנֵי עֵמֶד לְפָנָיו.

The men went on from there to Sodom, while Abraham remained standing before YHVH.

כג וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הֲאֵף תִּסְפֶּה
צְדִיק עִם רָשָׁע

Abraham came forward and said, “Will You sweep away the innocent along with the guilty?”

יט כד וַהֲמָטִיר עַל סְדֹם וְעַל עִמּוֹרָה
גִּפְרִית וָאֵשׁ מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם

YHVH rained on Sodom and Gomorrah sulfurous fire from YHVH from heaven.

Tertullian (2nd-3rd centuries) *Against Praxeas*

A much more ancient testimony [of Jesus' divinity] we have also in Genesis: 'Then the Lord rained upon Sodom and upon Gomorrah brimstone and fire from the Lord out of heaven.' Now, either deny that this is Scripture; or else (let me ask) what sort of man you are, that you do not think words ought to be taken and understood in the sense in which they are written, especially when they are not expressed in allegories and parables, but in determinate and simple declarations?"

Sanhedrin 38b (reviewing from session 3)

אמר ליה ההוא מינא לר' ישמעאל
בר' יוסי כתיב (בראשית יט, כד) וה
המטיר על סדום ועל עמורה גפרית
ואש מאת ה' מאתו מיבעי ליה

A certain *min* said to R. Yishmael
b. R. Yosi [late 2nd century]: The
verse says, “YHVH rained on
Sodom and Gomorrah sulfurous
fire from YHVH from heaven.”
The verse should read “from
Him”!

Sanhedrin 38b (cont.)

א"ל ההוא כובס שבקיה אנא
מהדרנא ליה דכתיב)
בראשית ד, כג) ויאמר למך לנשיו
עדה וצלה שמען קולי נשי למך
נשיי מיבעי ליה אלא משתעי קרא
הכי הכא נמי משתעי קרא

A certain washer said to R. Yishmael, "Let me answer him." [He said to the *min*]: It is written, "Lamech said to his wives, "Adah and Zillah, hear my voice, O wives of Lamech, give ear to my speech." The verse should have said "my wives." But that's how biblical verses work! So also [in the case of the verse about Sodom] that's how biblical verses work!

Rashbam on Genesis 18/19

(א) וירא אליו י"י – היאך? שבאו אליו שלשה אנשים שהיו מלאכים.

(יג) ויאמר י"י – המלאך. גדול שבהם.

(יד) היפלא מי"י – ששלחנו אליך דבר? וכן וי"י המטיר על סדום גפרית ואש מאת י"י מן השמים, הראשון שבפסוק הוא גבריאל והשני שבפסוק הוא הק.

(1) YHVH APPEARED TO HIM: In what manner? Three men who were angels came to him.

(13) YHVH SAID: i.e. the chief angel [said].

(14) IS ANYTHING TOO WONDROUS FOR YHVH: I.e. for the One Who sent us to you. Similarly ([Gen. 19.24](#)), "The LORD rained down on Sodom sulfurous fire from the LORD out of heaven." The first "LORD" in the verse refers to Gabriel; the second refers to God.

Rashbam on Genesis 18/19 (cont.)

(טז) ויקמו משם האנשים – שנים מהם הלכו לסדום כדכת ויבאו שני המלאכים סדומה, וגדול שבהם היה מדבר עם אברהם. וזהו שכת בווי"י אמר המכסה אני וגו', [וכן] ואברהם עודנו עומד לפני י"י. שני פסוקים אלו מדברים [ב] שלישי:

(כ) ויאמר י"י – המלאך לאברהם, שלוחים הללו אני שולח בשביל זעקת סדום,

(16) THE MEN SET OUT FROM THERE: Two of them went to Sodom, as it is written (19.1), "The two angels arrived in Sodom," while the chief angel remained speaking with Abraham (vs. 17). About this [chief] angel it is written (vs. 17), "Now YHVH [i.e. the chief angel] had said, 'Shall I hide'," and (vs. 22), "Abraham remained standing before YHVH [i.e. the chief angel]." Both these verses refer to the third angel.

(20) *Vayyo'mer* YHVH: I.e. the angel said to Abraham, "I am sending these messengers because of THE OUTRAGE OF SODOM,"

Rashbam on Genesis 18/19 (cont.)

(כה) השופט כל הארץ – ששלחך
כאן לא יעשה משפט:

(25) SHALL THE JUDGE OF ALL THE EARTH who sent you (i.e. the angel) here NOT DEAL JUSTLY?

(כו) ויאמר ד – המלאך, [וכן] עומד
לפני י"י, לפני המלאך לבקש פניו:

(26) *Vayyo'mer* YHVH: i.e. the angel. So also (vs. 22), "standing before YHVH" – before the angel, to seek an audience.